МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
Кафедра культурології та музеєзнавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету культурології
та соціальних комунікацій
_____ Наталя КОРЖИК
28 серпня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Галузь знань – В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Спеціальність – В12 Культурологія та музеєзнавство

Освітньо-професійна програма – Музеєфікація історико-культурної спадщини

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Харків, 2025

Розробник: Ірина ШАНДРА, доктор історичних наук, професор, професор кафедри культурології та музеєзнавства

Мова навчання – українська

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри культурології та музеєзнавства

Протокол № 1 від «26» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри _____ Анатолій ЩЕРБАНЬ
(підпис) (Власне ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Робочу програму затверджено на засіданні ради факультету культурології та соціальних комунікацій

Протокол № 1 від «27» серпня 2025 р.

Голова ради факультету _____ Наталя КОРЖИК
(підпис) (Власне ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<table>
<tr><th rowspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</th><th rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень</th><th>Форма здобуття освіти</th></tr>
<tr><td>денна (очна)</td></tr>
<tr><td rowspan="8">Кількість кредитів ЄКТС – 4</td><td rowspan="3">Галузь знань
В Культура, мистецтво та гуманітарні науки</td><td rowspan="2">Обов’язкова навчальна дисципліна</td></tr>
<tr><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Спеціальність
В12 Культурологія та музеєзнавство</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td>Семестр</td></tr>
<tr><td>2-й</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 120</td><td rowspan="2">Освітня програма
Музеєфікація історико-культурної спадщини</td><td>Лекції</td></tr>
<tr><td>20 год.</td></tr>
<tr><td rowspan="8">Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить
для денної форми здобуття освіти:
аудиторна робота – 40
самостійна робота – 80</td><td rowspan="8">Рівень вищої освіти
другий (магістерський)</td><td>Семінарські</td></tr>
<tr><td>10 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні</td></tr>
<tr><td>10 год.</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>80 год.</td></tr>
<tr><td>Підсумковий контроль</td></tr>
<tr><td>Екзамен</td></tr>
</table>

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Освітня компонента «Історіографія історії України» належить до обов'язкових складників циклу професійної підготовки. Вона присвячена вивченню історії розвитку української історичної думки; етапам формування історичних знань; діяльності наукових шкіл та внеску визначних істориків у вивчення минулого України; сприяє формуванню професійної компетентності, що проявляється в створенні історіографічного аналізу будь-якої теми.

Мета курсу: формування професійної культури, наукового світогляду, стилю мислення та дослідницького смаку у майбутнього фахівця, музеєзнавця, пам'яткознавства, культурно-громадського діяча, сприяння усвідомленню української історичної науки у контексті загально-історіографічного процесу з властивим їй національними ознаками та рисами; вивчення соціальної та інтелектуальної історії історичної науки в Україні, її ролі і місця в духовному житті українського народу, розуміння її як явища науки і культури із властивими їй національними та загальнонауковими рисами й ознаками.

Зазначена мета реалізується через наступні **завдання**:

- вивчення теоретико-методологічних основ курсу «Історіографія історії України», поняття, терміни, інструментарій наукового дослідження
- ознайомлення з історією української історіографії
- простеження процесу формування та розвитку історичних знань на території України
- вивчення періоду Давньоруської держави та Галицько-Волинського князівства в історичній літературі
- ознайомлення з українською історіографією другої половини XIV – XVII ст.
- вивчення української історіографії в контексті національного відродження (кінець XVIII – початок XX ст.)
- виокремлення та вивчення наукової спадщини видатних дослідників історії України другої половини XIX – початку XX ст.
- ознайомлення з розвитком української історичної науки в XX ст.
- вивчення історії України в діаспорі.

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна.

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1. Здатність приймати обґрунтовані рішення. ЗК 3. Здатність працювати з урахуванням вітчизняного і міжнародного контексту. ЗК 6. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
Професійні компетентності (ПК)	ФК 4. Здійснення науково-дослідної, науково-педагогічної, управлінської діяльності.

Програмні результати навчання

Програмні результати навчання	ПРН6 Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово з професійних питань, презентувати та обговорювати результати досліджень, інновацій, проектів тощо.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Перелік тем	Разом годин	Лекційні	Практичні	Семінарські	Сам. робота
РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІОГРАФІЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ					
Тема 1. Вступ до курсу «Історіографія історії України»	10	2			8
Тема 2. Історія української історіографії	10	2			8
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ ПРО МИНУЛЕ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ					
Тема 3. Формування та розвиток історичних знань на території України	14	2	2	2	8
Тема 4. Давньоруська держава та Галицько-Волинське князівство в історичній літературі	24	4	2	2	16
Тема 5. Українська історіографія другої половини XIV – XVII ст.	14	2	2	2	8
Тема 6. Українська історіографія в контексті національного відродження (кінець XVIII – початок XX ст.)	14	2	2	2	8
Тема 7. Видатні дослідники історії України другої половини XIX – початку XX ст.	14	2	2	2	8
Тема 8. Українська історична наука у XX ст.		2			8
Тема 9. Вивчення історії України в діаспорі		2			8
Разом	**120**	**20**	**10**	**10**	**80**

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІОГРАФІЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Тема 1. Вступ до курсу «Історіографія історії України»

Об’єкт, предмет, мета, завдання курсу “Історіографія історії України”. Провідні концептуальні ідеї курсу. Три блоки інформації курсу “Історіографія історії України”: теоретико-методологічний, концептуальний і довідково-інформативний. Основні етапи розвитку української історичної науки і української історіографії як наукової дисципліни, яка вивчає стан та розвиток історичної науки в Україні.

Тема 2. Історія української історіографії

Сучасна історіографічна ситуація в Україні. Поняття історіографії, її місце у процесі історичного пізнання. Історіографія як наукова дисципліна. Історіографія як навчальна дисципліна. Методи історіографії. Понятійний апарат історіографії.

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ ПРО МИНУЛЕ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Тема 3. Формування та розвиток історичних знань на території України

Історіографія початку формування людських цивілізацій на території України. Найдавніші державні утворення на українських землях в історичних дослідженнях. Історіографія проблеми походження та стародавньої історії слов’ян.

Тема 4. Давньоруська держава та Галицько-Волинське князівство в історичній літературі

Зародження історичних знань на Русі в XI – XII ст. Літописи XI – XII ст. та їх місце в українській історіографії. Галицько-Волинський літопис. Проблема виникнення Київської Русі у вітчизняній а зарубіжній літературі. Дискусії довкола питань державно-політичного розвитку Київської Русі.

Тема 5. Українська історіографія другої половини XIV – XVII ст.

Західноруські літописи. Українські літописи кінця XVI – початку XVII ст. Мемуари XVI – першої половини XVII ст. Литовсько-польська доба в наукових працях. Козацько-старшинські літописи XVII ст. Монастирські літописи XVII ст. «Хроніка з літописців стародавніх» Феодосія Сафоновича та Київський «Синопсис». Описи козацької України зарубіжними авторами. Історіографія життя та діяльності Богдана Хмельницького.

Тема 6. Українська історіографія в контексті національного відродження (кінець XVIII – початок XX ст.)

Суспільно-політична основа і загальні риси періоду національно-культурного відродження. Історична думку в Україні другої половини XVIII ст. Мемуарна література. «Історія русів» та її місце в українській історіографії. Західноукраїнська історіографія. Зародження української державницької історіографії.

Тема 7. Видатні дослідники історії України другої половини XIX – початку XX ст.

Брати Марковичі. Д.М.Бантиш-Каменський. О.М.Бодянський. М.А.Маркевич. Археологічні видання. Діяльність Київської тимчасової комісії для збору давніх актів. І.І.Срезневський. Одеське товариство історії і древностей. А.О.Скальковський. М.О.Максимович. Т.Г.Шевченко. М.І.Костомаров. П.О.Куліш. В.Б.Антонович. Д.І.Яворницький. Д.І.Багалій. М.П.Драгоманов. М.С.Грушевський – видатний історик України. «Історія України-Руси» М.С.Грушевського.

Тема 8. Українська історична наука у XX ст.

Основні етапи розвитку історіографії історії України. Утвердження догматичних теоретико-методологічних підходів в історичних дослідженнях та їх подолання. Історіографія історії України 1920-х – першої половини 50-х років. Підпорядкування історичних досліджень політичному диктату. Традиції політичної кон'юнктури і сучасність. Історіографія історії України другої половини 50-х – 80-х років. Сучасний етап історіографії історії України: проблеми та перспективи розвитку.

Тема 9. Вивчення історії України в діаспорі

Українська наука за кордоном: історія формування провідних структур (Українська Вільна Академія Наук, Українське історичне товариство, НТШ). В.Липинський – засновник державницької школи в українській історіографії. Історичні погляди Н.В.Полонської-Василенко. Наукова спадщина О.Оглобліна. Висвітлення актуальних проблем історії України вченими діаспори (історія Київської Русі, Визвольна війна українського народу, Українська революція 1917–1921 рр.).

5. ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Історичні знання на території України	2
2.	Історіографія княжого часу	2
3.	Історична думка у другій половині XVII – XVIII ст.	2
4.	Відомі історики історії України другої половини XIX – початку XX ст.	2
5.	Національно-культурне відродження в українській історіографії XIX – початку XX ст..	2
	Разом	**10**

Семінар 1. Історичні знання на території України

1. Накопичення історичних знань на українських землях в княжий період та в добу Середньовіччя.
2. Згадки про українські терени в роботах давніх та середньовічних істориків та мандрівників.

3. Етапи розвитку історичних знань в Україні: від найдавніших часів до сьогодення.
4. Історичні школи та напрями в українській історіографії.

Семінар 2. Історіографія княжого часу

1. Накопичення історичних знать в княжий період.
2. Літописи: особливості опрацювання та проблеми автентичності.
3. Теми княжого часу в сучасній історичній науці: актуальність для сьогодення.
4. Методологічні проблеми давньоруського періоду в сучасній історичній науці.

Семінар 3. Історична думка у другій половині XVII – XVIII ст.

1. Умови формування історичної науки в Україні в XVII – XVIII ст.
2. Козацько-старшинські літописи XVII ст.
3. Монастирські літописи XVII ст.
4. Образ козацької України у працях зарубіжних авторів.

Семінар 4. Відомі історики історії України другої половини XIX – початку XX ст.

1. Вплив творчості М. Максимовича на розвиток історичної науки.
2. В. Антонович – історик українського козацтва.
3. Історичні погляди М. Костомарова.
4. Історіософія М.С. Грушевського.

Семінар 5. Національно-культурне відродження в українській історіографії XIX – початку XX ст.

1. Соціокультурні передумови розвитку української історіографії XIX ст.
2. Історична концепція «Історії Русів».
3. Історична наука Наддніпрянщини. Українські університети як центри історичної науки.
4. Історична наука західноукраїнських земель. Історики Львівського університету.

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Процес зародження та накопичення історичних знань на території України	2
2.	Княжий період в історичній літературі	2
3.	Розвиток української історичної думки у другій половині XVII – XVIII ст.	2
4.	Українські історики другої половини XIX – початку XX ст. Та їхній творчий доробок	2
5.	Розвиток української історіографія в контексті національного відродження XIX – початку XX ст.	2
	Разом	**10**

Практичне заняття 1. Процес зародження та накопичення історичних знань на території України

1. Оберіть невеличкий фрагмент з описом українських земель або українців, який належить авторству іноземного автора. Виділіть найхарактерніші риси та особливості цього опису. Чим цінні свідчення закордонних авторів для розуміння власної історії.
2. Виділіть одну наукову школу та проаналізуйте роботи її членів.
3. Чи відповідає на вашу думку розвиток української історичної науки сучасним світовим тенденціям. Свою думку обґрунтуйте.
4. Яку історичну працю українського науковця ви вважаєте внеском у світову історичну науку.

Практичне заняття 2. Княжий період в історичній літературі

1. Напишіть короткий історико-джерелознавчий аналіз «Повісті минулих літ» («зовнішня критика», «внутрішня критика»).

2. «Ізборнік Святослава» як пам'ятка історії та літератури.
3. Створіть перелік найгрунтовніших сучасних робіт (після 2000-го) з проблеми княжого часу. Які аспекти найбільше привертають увагу істориків.
4. Складіть п'ятірку найпопулярніших фактів з історії княжого часу.

Практичне заняття 3. Розвиток української історичної думки у другій половині XVII – XVIII ст.

1. Представте історіографічний аналіз «Хроніки» Феодосія Сафоновича та «Синопсису» Інокентія Гізеля. У чому полягає унікальність цих історичних пам'яток.
2. Проаналізуйте проблеми української історії в «Літописній оповіді про Малу Росію» О. Рігельмана та «Записках про Малоросію» Я. Марковича. Що нового привнесено в історичну науку цими роботами.
3. Історіографія життя та діяльності Богдана Хмельницького.
4. Ознайомтеся з «Описом України» Г. де Боплана на наведіть кілька цитат з цієї книги про Україну та українців.

Практичне заняття 4. Українські історики другої половини XIX – початку XX ст. Та їхній творчий доробок

1. На підставі аналізу біографій видатних істориків створіть узагальнюючий образ «типового історика XIX ст.».
2. Напишіть короткий історіографічний огляд робіт М. Костомарова («великий текст історика»).
3. Чи згодні ви з тезою, що М. Грушевський є найвидатнішим українським істориком. Свою думку підтвердіть конкретними тезами.
4. Опишіть соціокультурні умови роботи історика у XIX ст.: переваги та перепони.

Практичне заняття 5. Розвиток української історіографія в контексті національного відродження XIX – початку XX ст.

1. Проаналізуйте текст «Історії Русів» та запропонуйте припущення її авторства. Свою думку обґрунтуйте.
2. Виділіть основні фактори, які мали визначальний вплив на розвиток української історичної науки XIX ст.
3. Напишіть короткий історіографічний аналіз «Історії України-Руси» М. Грушевського.
4. Визначте головні досягнення української історичної науки доби національно-культурного відродження.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до курсу «Історіографія історії України»	8
2	Історія української історіографії	9
3	Формування та розвиток історичних знань на території України	9
4	Київська Русь та Галицько-Волинське князівство в історичній літературі	9
5	Українська історіографія другої половини XIV – XVII ст.	9
6	Українська історіографія в контексті національного відродження (кінець XVIII – початок XX ст.)	9
7	Видатні дослідники історії України другої половини XIX – початку XX ст.	9
8	Українська історична наука у XX ст.	9
9	Вивчення історії України в діаспорі	9
	Разом	**80**

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Використовуються такі методи:

- пояснювально-ілюстративний (демонстрація ілюстрацій, візуальний супровід лекційних і

семінарських занять через презентації, демонстрацію відеофрагментів),

- репродуктивний (оглядова, тематична лекція, фронтальна бесіда на семінарі),
- метод проблемного викладання (постановка проблемних питань на лекції або проблемна лекція),

Для практичної та самостійної роботи використовується також дослідницький метод:

– підготовка повідомлення /доповіді (з презентацією/або без неї),

– пошук візуального матеріалу в Інтернеті за тематикою навчальної дисципліни.

9. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Форми контролю

№ з/п	Вид контролю	Методи контролю
1.	Поточний	Семінарські та практичні заняття
2.	Поточний (за курс у цілому)	Тестування
3.	Самостійна робота	Реферат, доповіді (за темами самостійних робіт у разі необхідності)
4.	Підсумковий контроль	Екзаменаційний тест

Оцінювання результатів навчання здійснюється за 100-бальною шкалою. Мінімальна сума балів для отримання позитивної оцінки складає 60 балів за сукупністю усіх видів поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських та практичних занять, а також поточного тестування, він має на меті перевірку рівня підготовки здобувача до виконання конкретних завдань.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є:

- Поточний тест;
- презентації результатів виконаних здобувачами самостійної роботи (у разі відпрацювання);
- виступи на семінарських та практичних заняттях.

Оцінювання здобувача здійснюється за такими критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу, який вивчається;

3) ознайомлення з базовою та додатковою рекомендованою літературою;

4) уміння поєднати теорію з практикою при розгляді конкретних ситуацій, розв’язування завдань, винесених для самостійного опрацювання, і завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і під час виступів в аудиторії, вміння обґрунтувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Підсумковий контроль - екзамен, проводиться з метою оцінювання результатів навчання після закінчення вивчення дисципліни, й передбачає відповіді на екзаменаційний тест.

Курс передбачає індивідуальну та групову роботу (під час семінарських та практичних занять). Завдання, передбачені програмою, мають бути виконанні вчасно у встановлені терміни. Під час роботи над індивідуальним завданням не допустимо порушення академічної доброчесності. Виступи та презентації мають бути авторськими та оригінальними.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

									Тестування (поточне)	Екзамен (тест)	Сума
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9		40	100
2	2	8	8	8	8	10	2	2	10		

Шкала орієнтовного нарахування балів:
Робота на семінарських та практичних заняттях – до 5 балів;
Результати самостійної роботи (у разі необхідності) (1 бал за тему);
Поточне тестування – до 10 балів;
Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю: до 60 балів.
Підсумковий контроль – до 40 балів
Всього: 100 балів.

Шкала оцінювання: національна, бальна та ЄКТС

Сума балів за всі види поточного та підсумкового контролю	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		ЕКЗАМЕН
90 – 100	**A**	відмінно
82-89	**B**	добре
74-81	**C**	
64-73	**D**	задовільно
60-63	**E**	
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- робоча програма навчальної дисципліни "Історіографія історії України",
- силабус навчальної дисципліни "Історіографія історії України",
- плани семінарських та практичних занять, конспект лекцій, питання для поточного та екзаменаційного тестування, матеріали до лекцій (джерела інформації у PDF або посилання).

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Основна література

1. Українська історіографія IX – XIX ст. Навчальний посібник / Укл. Ю. Коробка. Маріуполь: Видавничий відділ МДУ, 2020.
2. Пархоменко В.А. Історіографія історії України.: Навчальний посібник. Миколаїв, 2022.

Додаткова

1. Калакура Я. Українська історіографія на переломі: від методологічного монізму до європейських орієнтирів / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ВПЦ "Київський університет". 2022.
2. Ложешник О. Чорноморське козацьке військо в межиріччі Південного Бугу та Дністра: історіографія питання / О. Ложешник // Чорноморська минувшина. 2020. Вип. 15. С. 100-118.

3. Революційна доба 1917–1921 років у системі координат сучасної історіографії. Збірник наукових статей / Відп. ред. В. Ф. Верстюк. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2020.
4. Тимченко Р. Легальна опозиція в період Гетьманату Павла Скоропадського: сучасна українська історіографія / Р. Тимченко // Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 рр. 2024. Вип. 18. С. 167-179.
5. Удод О., Ясь О. Культурний простір української історіографії у світлі радянізації та соціокультурних трансформацій XX – початку XXI ст. / За ред. В. Смолія; Упорядк. наук. апарату: С. Блащук, Ю. Грищенко. НАН України. Інститут історії України. – К: Інститут історії України, 2020.
6. Shandra I. Ekonomiczne „przywileje” i „uprzywilejowanie” w ukraińskim społeczeństwie sowieckim (1945–1991) // OPTIMUM. ECONOMIC STUDIES, 2026 nr 1 (123), s. 22-35.

Інформаційні ресурси Інтернет

1. Репозитарій ХДАК (eKhSACIR): https://repository.ac.kharkov.ua/communities/71c5116f-14c1-4eda-9696-6f48ff4b006a/search
2. Інститут історії України НАН України, Енциклопедія історії України: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU
3. Енциклопедія сучасної України: https://esu.com.ua/